

A KÖLCSÖNÖS SEGÍTSÉG MINT TERMÉSZET- TÖRVÉNY.

KROPOTKIN ÚJ KÖNYVE.*

A tudományos világ bizonyos mohósággal ragadta meg Darwin fejlődési elméletét; kevés tudós talált annyi követőt, magyarázót és népszerűsítőt, mint ő és a »létért való küzdelem« nemcsak természettudományi, de társadalmi közhelylyé lett. És ez érthető, ha látjuk milyen következtetéseket vontak le általában Darwin elméletéből. A darwinista tudósok nagy része a létért való küzdelmet szószerint veszi és azt mint az élet legfőbb, sőt egyetlen törvényét és szabályozóját tünteti fel. Az ő felfogásuk szerint az állatok és a primitív ember élete csupán végsőig menő vérengző kenyérharcból áll, melyben a legalkalmasabb, vagyis legerősebb fenmaradása és továbbtenyésztése a cél, mely felé a természet törekszik; elismerik ugyan, hogy a civilizáció és »nemesebb érzések« módosíthatják és enyhíthetik ezen küzdelem formáját; de még a civilizált ember természetének *lényegét* is csak a bellum omnium contra omnes-ben látják: ** és ez magyarázata és igazolása a társadalom minden egyenlőtlenségének és igazságtalanságának; mindez csak a természet törvényének megmásíthatlan következménye, ha a gyöngébbek kímélése ideig-óráig sikerülne is, az csak a legalkalmasabbak kiválasztását hátráltatná; és az, hogy az emberek az igazság, szeretet és szolidaritás alapján éljenek együtt, utópia, mely nemcsak dőre, de veszedelmes is; mert az erősebbek

* Mutual aid as a factor of Evolution, London, 1902.

** L. különösen Huxley „Struggle for Life”.

uralma, az államhatalom által fentartott civilizáció nélkül az emberiség visszasüllyedne primitív állati állapotába.

Körülbelül ez a »darwinismus« köznap kifejlődésében. De Darwin maga többször hangsúlyozta, hogy a létért való küzdelmet csak képlegesen érti, mint egyes fajok küzdelmét külső ellenséges behatások ellen; hogy gyakran a valamely faj egyénei közti *összműködés* a legerősebb fegyver ebben a küzdelemben; és hogy az egyéni harcz ezen kiküszöbölése milyen fontos az ivadék fentartására és a faj progressiv fejlődésére. Utána több zoológus foglalkozott az állati élet ezen oldalával, de valamenyien rokonszenvre, szülői szeretetre, az ivadékról való gondoskodásra, egyszóval valamely különleges érzésre vezették vissza ezen tényeket. És az *emberi* történelem magyarázóí szintén csak vérengzést, hódítást, uralkodást láttak abban és a kölcsönös segítség és szolidaritás eseteit vagy nem vették észre, vagy az »erkölcsi érzés« a szeretet, barátság vallás diadalaiul emlegették, mely legyőzte az »emberi természetet«.

Kropotkin túl nem becsülhető munkát végzett, a mikor az állati és emberi életben előforduló összeműködés és kölcsönös segítség példáit a legnagyobb lelkiismeretességgel összegyűjtötte. Ezzel egy csapásra megvilágította számunkra, mennyire általános, mondhatjuk kivétel nélküli vonása az a természetnek. Megmutatta ezzel, hogy a társas együttlét, a szolidaritás nem mesterséges emberi találmány, valamely különleges erkölcsi érzés szülöttje, hanem ellenkezőleg, épen ez a legfőbb tényező, mely az embert és társadalmat létrehozta; bebizonyította, hogy a kölcsönös segítség törvénye, függetlenül minden személyes érzéstől, szülői szeretettől, rokonszenvtől és egyéb különleges dologtól, mint öntudatlan, megmásíthatlan természeti törvény hatja át az egész állatvilágot és az embert.

Csak néhány rövid szóban foglalhatjuk össze a tények óriási tömegét, melylyel Kropotkin ezt bebizonyítja.

A magasabb rendű állatok majdnem kivétel nélkül társaséletet élnek: csakis így állhatnak sikerrel ellent a viszontagságoknak, melyeknek ki vannak téve. Ezen küzdelemben kivétel nélkül azok a fajok tartják fenn magukat és haladnak előre, melyek leginkább ki bírták küszöbölni az egymás közti kenyérharczot. Azok pedig, a melyek tényleg kénytelenek táplálék hiánya folytán egymás közt küzdeni a megélhetésért, kivesznek vagy elsatnyulnak. És míg egyrészt a legfejlettebb, legintelligensebb fajok képesek a táplálékért folyó harczot leg-

jobban elkerülni és összeműködés által a körülményekhez alkalmazkodni, viszont éppen ez az összeműködés a progresszív fejlődés alapfeltétele. Ennek védelme alatt biztonságban és gondtalanul nevelhetik fel utódaikat. Biztosabb és ezért hosszabb életük alatt tapasztalatokat szerezhetnek és azokat átszármasztathatják társaikra és ezzel új kifejlődés alapja van megadva. Bátran mondhatjuk, hogy ezen önönmagát erősítő haladás eredménye az ember, mely egyike a testileg leggyámoltalanabb emlős állatoknak és mégis valamennyi fölé emelkedett, mert a szolidaritás elve legjobban érvényesült benne.

A primitív ember törzsi szervezetében — mint azt még manapság az eszkimóknál, busmeneknél és ausztráliaiknál látjuk — teljes érvényben van a szolidaritás ezen elve. Enyém és tied közt nincs különbség, az adott szó szent és nincs rá eset, hogy a törzsön belől gyilkosság vagy még verekedés is előforduljon. Még az egyes törzsek közötti harc is inkább kivétel, mint szabály és ha előfordul, nem a megélhetésért való küzdés, hanem rendesen valamely babona az oka. Mikor a barbarizmus korában aztán egyes egyének hatalomra vergődése és vándorlások a törzsi egységet megbontással fenyegetik, az összeműködésre való törekvés újra érvényre jut a letelepülő barbárok falusi közösségeinek *területi* egységében. A vérszomjas vadember és barbár ép oly kevéssé létezett valaha, mint az örökösen konzért marakodó állat. A békés együttélés annyira természete az embernek, hogy a barbárok teljesen elfelejtették a háború mesterségét, mihelyt vándorlásaik nem kényszerítették őket a harcra; úgy, hogy határaik megvédésére nemsokára egy külön harcos osztályra szorultak, melynek felülkerekedésével vette kezdetét a feudális uralom. De a krónikások és történetírók éppen csak ezen nagyobb zajjal fellépő »hősöket« vették észre és figyelmen kívül hagyták az emberiség igazi történetét, a névtelen mindennapi dolgozó százezrek teremtő munkáját.

Mégis ezen belől folyik le az emberiség valódi élete; és ennek fővonása az összeműködés és szolidaritás elvének folyton szélesbülő körben és erőteljesebb intézményekben való érvényesülése. Mikor a feudalizmus megtámadja a közösségek önkormányzati és kommunisztikus szervezetét, a nép a szabad városokban és a czéhszervezetben talált menedéket az elnyomatás elől. Összetartás és önkormányzat a kettős alap, melyen az emberek nagy tömege az egyesek hatalmi törekvéseivel szemben felépítette életét. A falusi közösség, a középkori szabad városok és

céhek mind ezen szolidaritás érzésének kifejezői; és mikor a XVII. században az állami mindenhatóság elnyomja ezen intézményeket és a kölcsönös megegyezés helyett központi hatalmi szervezettel igyekszik az embernek életét szabályozni, a2 összetartás és együttműködés csak látszólag vész el. Mihelyt a nyomás csökkent, új erővel szélesebb körben és öntudatosabban támadt az fel újra. Alig, hogy az egyesülést megtiltó törvények lassankint elvesztették hatályukat, a dolgozó milliók egyesülései egész Európát behálózták. Nyelvi és politikai különbségek elenyésznek és a szolidaritás öntudatos ideállá válik.

Természetesen nem szabad abba a túlzásba esnünk, hogy a természetben és az emberiség történetében *csak* testvériséget és összeműködést lássunk. Az egyén törekvése, hogy érvényre jusson, épp annyira eleme az emberi fejlődésnek, mint amaz — ámbár talán ez sem abban a szűk önző értelemben, mint rendszeren veszik —; de ma arra van szükségünk, hogy az emberi természetet a maga *egész igazi valójában* megismerjük.

Kropotkin munkája egy nagy lépéssel közelebb visz minket ehhez. Megmutatja, hogy az igazság, összetartás és szolidaritás nem túlvilági phantomok és utópiák, hanem az emberi természet lényegéhez tartoznak; hogy ezen érzések öntudatosabb és szélesebb körben való kifejlődésében áll az emberiség haladása és hogy ezen fejlődés, ha mesterséges gátakat nem állítunk útjába, idővel egy szebb és boldogabb társadalomhoz fog vezetni. És habár azon ideális állapot, melyben az erősebbek uralmát teljesen az egyenlők közti szabad egyezkedés fogja felváltani, még igen messze van, mégis csak a feléje való céltudatos haladásban rejlik a jövő biztosítéka.

Gróf Batthyány Ervin.